

diskouezadeg eus an
9 a viz Even d'ar 4 a viz Du 2018
e Palier Roc'han
Plasenn Sant Tomaz
Landerne

DEIZLEVR AN DISKOUEZADeg

Maezadoù *François Dilasser*

An arzour

« Plijout a ra din pa difouep stummoù er-maez e-kreiz va labour [...] pa lak un taol barr-livañ da zont war-wel ur stumm ha ne oa ket bet raktreset ganin... ar vuhez o tispakañ. »

Art Absolutement n°17, hañv 2016

Alain Le Nouail, *Portrait de François Dilasser*,
14 mars 1983, collection Frac Bretagne © SAIF

E Lesneven (Penn-ar-Bed) e oa bet ganet François Dilasser (1926-2012). E 1943 e oa o follennata ul levr diwar-benn Paul Gauguin, pa voe fromet-bras en ur sellet ouzh Ar marc'h gwenn, a lakae splann evitañ e c'helle ul livadur tec'hout diouzh ar gwirvoud, ha dont da daolenniñ ur soñj, dre e livioù pe dre e genaosañ. « Soñj mat 'm eus an devezh-se, 'giz ma vijen eno c'hoazh ». Em-zesket eo al livour, hag en 1956 e liv e daolenn «difetis» gentañ, diwar sklisennoù ha barrennadurioù, ha divizout a ra en em ouestlañ d'al livañ penn-da-benn e deroù ar bloavezhioù 1970. Gant arzourien veur eo bet levezonet ar pemzek vloaz kentañ en deus labourer : Pablo Picasso, Paul Klee, Rembrandt pe c'hoazh Philip Guston ha Roger Bissière. Kalz eus e amzer e tremen gant skrivagnerien ivez : Charles Juliet, Jean-Pierre Abraham a veze e gendivizerien bennañ. Ul lenner eus ar c'hentañ eo, e-liamm gant bed al lennegezh, ha buan a-walc'h e vo sot-pitilh gant un darempred etrezañ hag ar gerioù a vo dibabet gantañ da ditl e oberennoù.

Evit magañ e zoare taolenniñ e tremen kalz amzer o weladenniñ mirdioù, ha lenn diwar-benn istor al livadur, met ivez pourmen e trowardroioù e di hag e stal-livañ, ar maezioù hag an aod e bro-Leon. N'eus ket a maezadoù livet en oberenn Dilasser, met kavout a reer un hollad soñjezonoù, a santadurioù, a arnadoù gweet da goulz e stal-livañ. Kerzhet, sellet, soñjal, evel-se eo skoulmet darempred François Dilasser gant ar bed, a zigoro war un oberenn livet ha treset, kuzh ha kizidik.

Adalek 1972 e weler e red-micher o vont war-raok : e bro-Frañs hag en Europa eo diskouezet e oberennoù, ha buan ivez e kaver e labour e palieroù a vez o skignañ e labour.

Daou levr zo bet gouestlet d'e oberenn (*Dilasser*, skrid gant Jean-Marc Huitorel, embannet gant La Différence, 1990, ha *François Dilasser*, embannadurioù Palantines, 1999) ha meur a gatalog diskouezadeg, evel re mirdioù Arzoù-kaer Brest ha Bourdel, katalogoù a-bouez ma'z eus : *Dilasser*, 2008-2009. Alies en deus kenlabouret François Dilasser gant skrivagnerien evel Paul Louis Rossi evit Inscapes (1994), hag e vignonez Antoinette Dilasser evit Journal Hors temps e 2004.

An diskouezadeg

Abaoe m'o krog o c'hevelerezh e 2015 e kendalc'h ti-kêr Landerne hag an DRAB Breizh evit kinnig e Palier Roc'han un diskouezadeg personel eus oberennoù François Dilasser, un ur vont da heul ar maezadoù, un dodenn a-bouez-bras evitañ. Setu pezh a lavare e 1999 :

Ar sell eus ar mor, lusk ar bale, sed aze pezh a sikour va freder war al livaj... Ar mor gwelet diouzh an aod, moarvat, bamet e vezan dirak an darempred etre ar mor hag an aod, ha gantañ on bet broudet da livañ. Desachet on gant an darempred-se, hevelebiezh ar stummoù etrezo, re ar gwez, an tiez, ar reier, ar c'houmoul.

Ha gant al livadurioù ha tresadennoù diwar stal-livañ an arzour, met ivez eus dastumadennoù publik ha prevez. Bep a vare en diskouezadeg e kaver barzhoniezh an titloù :
*Pourmenadenn en aod, A-dreuz parkoù, Skritur an tonnoù...*Hentad an diskouezadeg en deus diskoachet an dislavar etre un oberenn gwriziennet er vro gozh, hag a dec'h kuit war-zu an dianav, sachet war-zu un dibenn o tifipañ dibaouez. Pezh a vez lakaet da welet war bep taolenn eo hentadur soñjoù an arzour, hag ar groudigezh war-ober.

Un astenn d'an diskouezadeg a c'heller gwelet en dachenn foran, gant ur c'hinnig en dizolo : degaset e vo da soñj eus al lec'hioù eo bet awenet a arzour ganto, pennadoù-skrid skrivagnerien tost outañ, ha poltriji ha skeudennoù e stal-livañ.

François Dilasser, *Métamorphoses*, 1993
Collection Frac Bretagne © Adagp, Paris 2018

Er sal gentañ an diskouezadeg eo bet lakaet war-wel pegen pouezus eo ar stal-livañ, ul lec'h enklask evit an arzour, pa gas ar selloù war-zu ar rummata a-vras en e oberenn, ha pegen pouezus e oa plas e garnedoù.

Rak dedennet eo bet François Dilasser gant an adveziñ jestroù. Alies e c'hell sevel evel-se tro 40 hag 50 pezh diwar un tres. Goude-se e stag gant an didoueziañ etre ar pezhioù savet, ha distruj a ra lod anezho. E fin ar gont e ya war-zu un tres, un dodenn nevez. Dont a ra ar sujedoù an eil war-lerc'h egile, met an dirapañ hag an treuzfurmiñ a gaver bepred etre ur stumm hag egile, eus ar skeudenn d'ar maezad.

François Dilasser, *Retour de l'Île de Sein*, fin mai 1993
Collection particulière © Adagp, Paris 2018

Karnedoù tresadennoù

E-doug e brantadoù «vakañsoù» etre daou dem e kendalc'h Dilasser gant an tresañ, da c'hortoz an dodenn da zont. Un dachenn a frankiz hag a enklaskoù eo, betek ma tifoupo en e spered an dodenn nevez, neuze e stag enni. «Kreizenn nerveg», pe kleuzer e oberenn eo an tresañ, eme Jean-Marc Huitorel. War e garnedoù tresadennoù e kaver roudoù e vrastresoù bet savet war Enez-Vaz, evel war Enez Eusa, met ivez er Menez Are e 1985, e Kerlouan, e Gwiseni hag e Brignogan, e Kiberen, e Beg ar C'havr pe en Daouioù.

Klask a ra Dilasser pakañ krog el linennoù a ra framm ar maezadoù kloz hag er munudoù a vez o tifoupañ, e-ser implijout an tres, dibaouez. Evit-se e pouez muioc'h pe nebeutoc'h war ar paper gant beg e greion pe gant e c'hlaouenn-dresañ.

Tennañ a ra e deknik tresañ diouzh an dilezel an-unan. Evit-se e rank an arzour dilezel e vestroni diwar e zorn, pezh a gas da soñj d'an emlusk a veze er skritur automatek gant ar surrealisted.

**Maezadoù
François Dilasser**

Gwez

E 1993 e kaver kentañ heuliad ar *Gwez* a ziskouez tolzennoù ront, douget gant keñhoù moan. E 1999 e adapt an tres skeudennadur an natur, met dre dreuzfurmiñ kalzik an hentenn, ha dont a ra ar wezenn da bakañ stumm ur gwezennadur tost heñvel ouzh ur banell-hent. Ar c'houchadur a-dost, ha dalc'h pe gwezenn, disheñvel diouzh pep hini all, a ro neuz poltriji d'ar sinoù an natur-se.

Deizlevr pourmenadenn

Etre 1993 ha 1995, ha goude-se etre 1995 ha 1996, en deus skrivet François Dilasser un Deizlevr pourmenadenn, savet diwar notennoù livet buan-ha-buan eus maezadoù. « Ur boelladenn eo, ur studi eeun-tre ha di-zistro, peogwir eo savet an notennoù-se an eil goude eben war ur follenn vras : n'eo ket posupl distruj anezho m'eo c'hwitet », setu pezh a zisplege an arzour e-unan en ur pennad-kaoz gant Jean-Pierre Abraham. Dilasser ne labour ket kalz an danvez nag an donder. Plijout a ra dezhañ al livaj akrilik, evit e zanvez dilufr a-grenn. Ar plan eo e zomani. Ar plan, lech' ma lakaer al livioù, lec'h ma vez skrivet ar jestr pa vez o tresañ.

Kouronkerezed war-lerc'h Cézanne

An taolennoù-se eus ar bloavezhioù 2004 ha 2005 a lak splann e veze dedennet Dilasser bepred gant studi livadurioù e geneiled livourien. Un dodenn he deus treuzet istor an arzoù hag oberenn Paul Cézanne eo ar c'houronkerezed. Gant an dodenn-se e c'hell an arzour kopiañ ha sevel a-nevez kenaozadur ar skeudennoù, hag efedoù an donder termenet gant an dachenn goudek.

War daolenn **Ar Mor Ruz III pe Treizh ar Mor Ruz** (1990), emañ ar ruz ar mestr da vat, hag «objedoù o verdeiñ», elfennoù astennet ha treuzfurmet en ur sevel darempredoù en ur « jabadao iskis» (Antoinette Dilasser).

François Dilasser, *Baigneuses*, 2004-2005
Atelier, Lesneven © Adapp, Paris 2018
Crédit photo : François Talairach

E barzh an eil sal, eo broudet ar gweladenner da sellet ouzh taolennoù evel :

Miz Du (1977), oberenn gevrinus hec'h anv, a gas da soñj d'ar goañv. Savet eo a-bennadoù tro-dro d'un tres tisavouriezh adc'hraet en un endro teñval, ma tarz h ennañ a-blasoù pikoù liv ruz ha glas.

Yock (1989) a denn hec'h anv eus hini enezenn kumun Landunvez (Penn-ar-Bed). Diskouez a ra un hollad reier war-c'horre ar mor; takadoù mentoniell disheñvel, evel didroc'het warno, hag ur c'hoari war al livioù a gas da soñj d'ur bellikulenn bozitel ha negativel.

Liorzh ma zad

Adalek 1989 e krog François Dilasser gant ur studi war ul lec'h kloz, «annezet». E livadurioù al liorzhoù-se eo kenaozet an elfennoù gant ar vuhez prevez. En heuliad Liorzh ma zad e lak ur stumm orin da vezañ kenaozet, kenstrollet, eskemmet. Tremet a ra al livour eus an unan d'al lies, hag alese e sav efedoù luskadoù da welet. Dereziadurioù kazennoù a gaver neuze e meur a oberenn gant Dilasser. Tad Skeudenniñ an danevelliñ eo evitañ. Rannet eo an daolenn e meur a bennad, evit sevel un istor war ar prim. Rannet eo an daolenn e meur a bennad, evit sevel un istor war ar prim. An dereziadur-se a-bennadoù a gas da soñj er mod ma veze livet e dibenn ar Grennamzer, evit kontañ meur a bennad en hevelep skeudenn.

**Maezadù
François Dilasser**

Geriaoueg

Akriiik

Livrezh en em gavet en Europa adalek ar bloavezhioù 1960, pigmantoù ennañ mesket gant rousinoù sintetek. Emsavoc'h eo pa c'hell bezañ tanavaet gant dour, ha sec'hiñ buan a-walc'h, pezh a c'hell reiñ tro da labourat buanoc'h.

Em-zesket

Den en deus bet desket drezañ e-unan, hep kelenner.

Kelc'hienn

Doare tresañ pe livañ hag eo merkañ un tres tev pe tevoc'h trolinenn ur stumm bennak.

Kombodiñ

Ar fed dispartiañ e lodennoù kloz ha distag.

Tresadenn

Teknik a dalvez da enskrivañ war ur c'horreenn blaen, paper peurvuiañ, taolennadur ur stumm, un objed pe ur skeudenn, gant ar rikoù rekis (kreion, pluenn, glaouenn-dresañ, pastel...). Trolinenn, profil, linenn, gwelet eus tu ar gened.

Skritur automatek

Doare sevel skrid war ar prim a ro ur plas d'an diemouez, lec'h m'eo a-bouez an diskrog, etre hun ha dihun. Implijet e oa bet ar skritur automatek gant an dreistrealourien, Andre Breton en o zouez, pa oa ur gwir vod krouiñ lennegel evitañ.

« En em lakait en ur stad ar gouzañv, digor ha degemerus ar muiañ ma c'heller... skrivit buan-ha-buan hep tamm raksoñj war an tem, ha buan a-walc'h evit na vefec'h ket evit en em viret d'ober, hag evit na vec'h ket techet da lenn ho skrid en-dro ». Termenadur ar skritur automatek gant Andre Breton e-barzh Manifeste du surréalisme (1924).

Kaotañ

Ar fed lakaat da spegañ un danvez moan ha gwevn war ur skor diazez gant peg kreñv-tre (kaot), evit ma teufe da vout sershoc'h ha reutoc'h.

Maezad

Gant ar maezad ez eo termenet ar sav-poent a-ziwar ul lec'h resis. Met n'eo ket e mod naturour maezadoù François Dilasser, ha ne glaskont ket kanañ meuleudi an natur kennebeut.

Plan

Gwelet eus tu ar geometriezh ez eo un dalenn ur c'horreenn a zaou du, an hirder hag al ledander, pa vezont muzuliet war an diazez ortogonal. Met en ul livadur, war un dresadenn, pe ur skeudenn teirmentek, e c'heller ober an diforc'h etre meur a «blan» : an drek-leur, an tennad a-dost, an diadreñv, pep hini anezho o lakaat da spurmantiñ an donder. Pep tra a gaver war ur plan nemetken e livadurioù François Dilasser.

Heuliad

Aridennad oberennoù dam-heñvel, o plediñ gant an hevelep dodenn, kempennet en un urzh bennak peurvuiañ.

Eilstumm

Ar fed sevel tro-dro d'un tem a c'heller anavezout daoust d'an diforc'hioù hag an treuzfurmadurioù, pa gomzer eus arzoù dre

Maezadoù François Dilasser

Un partenariat Ville de Landerneau/Frac Bretagne

frac bretagne
Fonds régional
d'art contemporain

Fonds régional
d'art contemporain
Bretagne

Le Frac Bretagne reçoit le soutien du Conseil régional de Bretagne, du ministère de la Culture et de la Communication (DRAC Bretagne) et de la Ville de Rennes.
Le Frac Bretagne est membre de Platform, regroupement des Fonds régionaux d'art contemporain, et du réseau a-c-b, art contemporain en Bretagne.

19 avenue André Mussat
CS 81123
F-35011 Rennes cedex

tél. +33 (0)2 99 37 37 93
accueil@fracbretagne.fr
www.fracbretagne.fr